

*Nordlands
Trompet*

Diktaren Petter Dass

☞ Den norske barokkdiktaren Petter Dass var fødd på Helgeland i 1647. Han studerte teologi i København, men fann snart vegen heim att til Nordland. I 1689 vart han sokneprest i Alstadhaug.

☞ Petter Dass skriv både verdslege og religiøse tekstar i poetisk form. Dei religiøse tekstane er til bruk i kyrkjelyden. Dass er oppteken av folkeopplysning, og i *Katechismus-Sange* forklarar han heile Luthers vesle katekisme i verseform og med eksempel som er lette å forstå.

☞ Dei verdslege tekstane skildrar norsk natur og folkeliv, ofte i ei humoristisk form. I *Den Nordske Dale-Viise* og *Nordlands Trompet* frå ca. 1680 skriv han om kvardagslivet til bønder og fiskarar.

☞ Petter Dass er ein fargerik person. Han får barn med ei kvinne utanom ekteskap og må derfor gå botsgang til kongen i København. Dessutan trur folk han fer med trolldomskunstar. På Nordlandskysten gjekk det segner om at Alstadhaugpresten ein gong hadde fått fanden sjølv til å puste i segla på reisa sørover til Bergen.

Nordlands Trompet

☞ *Nordlands Trompet* er eit hyllingsdikt til folk og natur i «Nordlandene» – det som i dag er Troms og Nordland. Hyllinga gjeld alle: prestar og styresmakter, fiskarar, bønder, tenestefolk og leiglendingar:

*Vær hilset, I Nordlands bebyggende Mænd
Fra Verten i Huset til trælende Svend,
Vær hilset, I Kofte-klæd Bønder!
Ja samtlig saa vel ud til Fiære som Field
Saa vel den der bruger med Fisken paa Gield
Som salter Graae-Torsken i Tønder.
Vær hilset, I Geistligheds hederlig Lius
Prælater, og Orden i Helligdoms Huus,
Hver i sin Bestilling hin gieue!
Tillige den velbetroed Øvrigheds Mand,
Som bære bør Sverdet og Retten i Land,
Fra Vold og Uorden hanthæve!
Hil være Leylendingen, Huus-Manden og,
Hver Odelsmand med den Strandsiddende
Flok
Af hvad for slags Middel og Evne
Udliggere, Kræmmer, hvad Navne de har
Samt flere, som jeg her udtydlig og klar
For Mangel af Tiid ey kand nævne.
Hil være det elskelig Qvindelig Kion,
Matroner og ægte-gift Hustruer skiøn',
Madamer og ugifte Piger; [...]*

☞ I diktet «Nordlands Beliggende» plasserer Dass landsdelen på kartet og skildrar dei geografiske særtrekka. Vi får lære om landdyr, fuglar og fisk, vêr og vind, jordbruk og fiske og om dei menneska som lever i desse områda.

☞ *Nordlands Trompet* inneheld læredikt. Forfattaren vil gi lesaren innsikt i eit emne. Rytmen er fast, og språket er enkelt og nøkternt. Men som den gode prest han er, priser Dass samstundes også Vårherre og skaparverket hans.

☞ I motsetning til mange embetsmenn i samtida er Petter Dass oppteken av det norske, både i skildringa av norsk kvar-dagsliv og natur, og ved at han bruker mange særnorske ord. Slike ord kallar vi *norvagismar*.

Nordlands Beliggende.

Naar Kaasen henfettes i beentiste (a) Noer,
Da staltia opdages Arctandria (b) her,
Med sine Skydyende Linder (c)
Et Landskab afdeelt udi Brevelier fem,
Foruden Hindmarken, som bag efter dem
Opfyldes med Lapper og Finner (d)

(a) Beent betyder paa Noerf ligge.

(b) Noerf forstaaer ved Arctandria Noordlandet, hvis Beskuelise han givte.

(c) Skydyende Linder, ere de sømste Epidier og Løve af Birkene, hvorpaa snart bestandig Skyene hviler og lede.

(d) Lapper og Finner ere vel et slags Fisk af et Sprog; men Lapper kaldes i sær de, der erholde sig imellem Hindene og ligge nu i Noerf nu i Sver:

Andre litterære verk

☞ I 1698 skriv Dass samlinga *Katechismus-Sange*. Gjennom desse songane vil han gi kyrkjelyden ei djupare forståing av den lutherske læra.

☞ Ein av dei mest kjende salmane i denne samlinga er «Herre Gud, ditt dyre navn og ære». Salmen tek utgangspunkt i andre bønn i fadervår: *Lat namnet ditt helgast*. Salmen blir framleis nytta i gudstenesta.

*HErre GUD! Dit dyre Navn og Ære
Over Verden høyt i Savn maa være,
Og alle Siæle, og alle Træle
Og hver Geselle de skal fortælle
Din Ære.*

*Det er smugt og kaasteligt at høre,
At mand GUD sin' Læbers Pligt monn' giøre;
De dyb' Afgrunder, de grønne Lunder
Skal HERrens Vunder hver Tid og Stunder
Udføre.*

*Om sig Folk anstille vil saa slemme,
GUDs Navn slet at tie still og glemme,
Saa skal dog Stene og tørre Bene
Ey være seene hands Navn det reene
At fremme.*

Katekismesangene

Den Nordske Dale-Viise

Verkemiddelbruk

☞ Diktarens oppgåve i barokken er å hylle Gud og det kongelege eineveldet av Guds nåde. Til slike formål høver det svært godt med verkemiddel som kontrastfylte bilete, frodige adjektiv og sterke overdrivingar, og diktarane bruker dei i stor monn.

☞ Petter Dass er ingen typisk representant for barokkstilen. *Nordlands Trompet* rettar seg mot folk av alle samfunnslag. Språket i desse dikta er enkelt og folkeleg, utan store fakter.

☞ I dei religiøse tekstane hans finn vi meir av verkemiddelbruken som er typisk for barokken. Det pedagogiske formålet med tekstane er likevel det som veg tyngst: Dikta skal gjere det enklare for folk å hugse den kyrkjelege læra. Derfor bruker Dass enkle, faste rytmar, gjentakingar

og lett forståelege samanlikningar:

*Kom hid, O kiære Christen Lem,
Jeg vil saa kortelige
Paa dine Fingre to Gang' fem
GUDS Bud ved Sang udstige.*

*Saa tit du slaar din' Hænder ud,
Ti Fingre kandst du regne;
Saa mange er og HERrens Bud,
Som læsis allevegne.*

